

Ποια εικόνα υπάρχει αυτή τη στιγμή στις δημοσκοπήσεις για το κομματικό φαινόμενο;

Σε όλες τις έρευνες ανεξαρτήτως πόλης, μεγέθους και γεωγραφικής περιοχής εμφανίζεται ομοιόμορφη μία κατάσταση: η διάλυση του κομματικού συστήματος. Τεράστια αποδοκιμασία του ΠΑΣΟΚ και μεγάλη φθορά της Νέας Δημοκρατίας. Υπάρχει πολύ μεγάλη πολιτική αποστοίχιση ψηφοφόρων και κομμάτων. Από αυτήν την πλευρά, όλα τα κόμματα βρίσκονται σε δομική κρίση: Και το ΠΑΣΟΚ και η Ν.Δ. αλλά και τα μικρότερα κόμματα. Υπάρχει αποστοίχιση ακόμη μεγαλύτερη των επιλογών προσώπων προς την κομματική υποστήριξη. Παίζει ρόλο αν το πρόσωπο είναι σχετικώς αξιόπιστο ή σχετικώς ισχυρό αλλά η γενική εικόνα, κυρίως για το ΠΑΣΟΚ και τις στηρίξεις που έχει δώσει είναι ότι οι υποψήφιοί του δεν ξεπερνούν σε απήχηση το 40% της εκλογικής βάσης του κόμματος το 2009.

Όταν λες αποστοίχιση, εννοείς και μετακίνηση ή στάση αναμονής, αποχή, λευκό, δεν ξέρω, δεν πάω;

Εδώ και αρκετό καιρό το εκλογικό σώμα είναι διαιρεμένο σε δύο μεγάλα κομμάτια, το ένα που είναι εκτός εκλογικής πρακτικής και που είναι περίπου 60 με 65% και το υπόλοιπο που παραμένει εντός εκλογικής επιλογής.

Στην Αττική που είναι και μια μεγάλη μάζα ψηφοφόρων, η σχέση είναι 65% με 35%. Στο εσωτερικό αυτού του 65%, η μεγαλύτερη δυναμική είναι το λευκό και το άκυρο, το οποίο έχει σχεδόν δεκαπλασιαστεί. Κι αυτό είναι συστηματικό φαινόμενο, παρατηρείται δηλαδή ομοιόμορφα σε όλη την Ελλάδα σε Δήμους ή περιφέρειες

Διακρίνει κανείς μόνο μια τάση απομάκρυνσης από την πολιτική ή και μια τάση πιο πολιτική απέναντι σε αυτό που σήμερα είναι η κυρίαρχη πολιτική;

Και τα δύο. Δηλαδή και η διαμαρτυρία και το αίτημα μιας άλλης πολιτικής και η απόγνωση και η κρίση. Είναι όλα μαζί. Πάντως ιστορικά ποτέ δεν είχαμε τέτοια ποσοστά αδιευκρίνιστης ψήφου, σταθερά, συστηματικά και πανελλαδικά. Ακόμη και στους μικρούς δήμους της Περιφέρειας ισχύει το ίδιο φαινόμενο. Δηλαδή δεν έχουμε να κάνουμε με ένα τοπικό φαινόμενο στα μεγάλα αστικά κέντρα, είναι μία γενικευμένη κατάσταση.

Μία διαίρεση είναι οι εντός και εκτός πολιτικής. Υπάρχει διαιρετική τομή γύρω από το Μνημόνιο; Μπορεί να αποδειχθεί στοιχείο για να έρθει κάποιος στις κάλπες τελικά;

Υπάρχει τομή στο σύνολο της κοινωνίας και διαπερνά και τους εντός και τους εκτός. Δεν ξέρω αν μπορεί να αποδειχθεί τέτοιο στοιχείο, πάντως είναι βέβαιο ότι πρόκειται για εκλογές κινητοποίησης. Θα κερδίζει αυτός που θα μπορέσει να κινητοποιήσει ισχυρότερο κομμάτι του εκλογικού σώματος. Αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να φτιάξει διακύβευμα συμμετοχής, προσέλευσης στην κάλπη, όπως ο Ομπάμα για παράδειγμα στην Αμερική.

Το Μνημόνιο, το οποίο δημιουργεί μια τομή απέναντι στην κοινωνική πολιτική, συσπειρώνει ως κοινός παρονομαστής τους ψηφοφόρους των άλλων κομμάτων;

Όχι απαραίτητα. Διαιρεί σαφώς τα δύο μεγάλα κόμματα, διαιρεί τον ΛΑΟΣ και πολώνει απέναντι τα κόμματα της αριστεράς.

Μπορεί να αντικαταστήσει την παραδοσιακή, αν και με υποχώρηση τον τελευταίο καιρό,

αντιδεξιά τομή;

Σαφέστατα. Οι υποψήφιοι για παράδειγμα που έχουν τη στήριξη του ΠΑΣΟΚ, αν περάσουν στο β' γύρο, το πιθανότερο είναι ότι θα χάσουν, εκτός και αν υπάρχει κάποιο πρόσωπο ισχυρό σε τοπικό επίπεδο. Η γενική εικόνα πάντως είναι ότι αν περνάει στο β' γύρο το ΠΑΣΟΚ χάνει. Αν περνάει βέβαια, γιατί βλέπουμε και δήμους που δεν περνάει καν, ακόμα και σε δήμους που είναι πολιτικώς ΠΑΣΟΚ, με παράδειγμα στην Πάτρα ή στη Ρόδο.

Λες ότι το Μνημόνιο μπορεί να κάνει ανατροπές σε παραδοσιακές πολιτικές συμπεριφορές.

Η πρώτη ανατροπή που προκαλεί είναι το σχίσμα μεταξύ ΠΑΣΟΚ και λαϊκών τάξεων. Σε αυτόν τον βαθμό δεν έχει ξαναγίνει στη Μεταπολίτευση. Πέρασε τεράστιες κρίσεις το ΠΑΣΟΚ, από το 2000 και μετά, αλλά αυτό το ρήγμα δεν είχε μορφοποιηθεί πολιτικά.

Οι λαϊκές τάξεις οδηγούνται σε στάση αναμονής;

Σε στάση αναμονής και εκτός πολιτικής. Ανάλογα φαινόμενα ισχύουν και στα μεσαία στρώματα όπου όμως καθώς δεν είναι ενιαία, υπάρχουν διαφορετικές κοινωνικές εντάξεις. Υπάρχουν μεσαία στρώματα τα οποία μπορεί να επωφεληθούν από την κρίση ή στρώματα τα οποία πλήττονται. Η ουσία πάντως είναι ότι το ΠΑΣΟΚ έχει υποστεί μία δομική κρίση όλων των πολιτικών του προσβάσεων και δεν έχει καμία σχέση με το περσινό ΠΑΣΟΚ. Για να το πω σε νούμερο, αν το ΠΑΣΟΚ πήρε πέρσι 44%, το οποίο αντιστοιχεί στο 40% του εκλογικού σώματος με άκυρα, λευκά και αποχή, αυτή τη στιγμή του ΠΑΣΟΚ βρίσκεται στο 15% περίπου στο σύνολο του εκλογικού σώματος. Πρόκειται για ραγδαία διαφοροποίηση, για ελεύθερη πτώση. Απλά αυτό δεν αποτυπώνεται στη εκτίμηση της εκλογικής επιρροής η οποία προκύπτει αφού αφαιρεθεί η αποχή και η λευκή και άκυρη ψήφος. Έχει μειωθεί πάρα πολύ το εκλογικό σώμα. Ο παρονομαστής είναι μικρός.

Ενώ το ΠΑΣΟΚ εμφανίζει αυτήν την υποχώρηση των δυνάμεών του, την ίδια ώρα συνάπτει συμμαχίες σε επίπεδο κορυφής. Πότε με τον Τατούλη, πότε με τη Δ.Α., στη γωνία περιμένει και η Ντόρα. Μήπως τελικά το Μνημόνιο είναι μια μεγάλη ασπίδα για το ΠΑΣΟΚ;

Όπως ειπώθηκε από τον Μιχάλη Σπουρδαλάκη την περασμένη Κυριακή σε μια συνέντευξή του, το ΠΑΣΟΚ με την πολιτική του μνημονίου λειτουργεί ως «κόμμα της ολιγαρχίας», η οποία προφανώς αυτήν τη στιγμή επιβάλλει συμμαχίες στη βάση ενός πολιτικού προγράμματος. Είμαστε ενώπιον της διάλυσης του ΠΑΣΟΚ ως κόμματος της Μεταπολίτευσης και υποκατάστασής του από ένα πολιτικό προσωπικό, το οποίο είναι διευρυμένο και προς τα αριστερά και προς τα δεξιά. Σε μια νέα μορφή πολιτικής ελίτ η οποία θα υλοποιήσει, όχι τόσο την εφαρμογή του μνημονίου όσο την αναδιάρθρωση της οικονομίας. Γίνεται μια τεράστια αναδιανομή της οικονομικής δομής, με επιχειρήσεις οι οποίες πτωχεύουν, με κλάδους οι οποίοι περνάνε στην απαξίωση και βεβαίως με νέες επενδυτικές στρατηγικές οι οποίες βρίσκονται σε πρώτο πλάνο.

Ο Παπανδρέου είπε ότι είναι στρατηγικού χαρακτήρα τα ανοίγματα που κάνει τόσο προς τα αριστερά όσο και προς τα δεξιά. Αυτό δεν φτιάχνει τη δυνατότητα ενός ισχυρού πόλου σε μια

εικόνα ρευστοποίησης του πολιτικού συστήματος;

Ναι, βεβαίως. Διότι παρά την μεγάλη πολιτική κρίση προφανώς θα υπάρχει ένα σύστημα διακυβέρνησης. Μπορεί να έχει μικρή νομιμοποίηση αλλά θα καλύπτει το κενό, στο μέτρο που δεν απειλείται από ένα εναλλακτικό πρόγραμμα διακυβέρνησης και από μια αντίστοιχη πολιτική ομάδα, η οποία μπορεί να θέσει το ζήτημα διακυβέρνησης επί τάπητος και διλημματικά. Υπάρχει ωστόσο κι ένας πολύ ισχυρός κίνδυνος, τον οποίο σοβαρά στελέχη του ΠΑΣΟΚ τον επισημαίνουν. Μπορεί εν μέρει να διασωθεί πολιτικά, αλλά να έχει πρόβλημα πολιτικής νομιμοποίησης. Αν για παράδειγμα ο περιφερειάρχης Αττικής, εκλεγεί στο β' γύρο με ένα ποσοστό συμμετοχής της τάξης του 50%, ενδεχόμενο αρκετά πιθανό, τότε πλέον θα είναι σαφές ότι έχουμε να κάνουμε με μια δομική κρίση νομιμοποίησης, με άγνωστες επιπτώσεις. Διότι όπως και να το κάνεις, ούτε η Ευρώπη ούτε και η Ελλάδα είναι Αμερική, να αντέξει δηλαδή σε καθεστώτα περισσότερο ολιγαρχικά.

Υπάρχει και η αδυναμία της αριστεράς, επί του παρόντος τουλάχιστον, να αξιοποιήσει αυτήν την κατάσταση. Στις δημοσκοπήσεις ποια είναι η εικόνα;

Παραμένει δημοσκοπικά σχετικά ισχυρή, αντέχει και πολλές φορές εμφανίζει και άνοδο. Πού οφείλεται αυτό; Κατ' αρχήν αντέχει στο σύνολο του εκλογικού σώματος και στις εκτιμήσεις της ψήφου ανεβαίνει. Αν είχαμε δηλαδή αύριο εκλογές πιθανότατα θα έπαιρνε μεγαλύτερα ποσοστά επί των εγκύρων ψήφων, αποτέλεσμα του πιο σκληρού πυρήνα της και της μείωσης του εκλογικού σώματος. Το ΚΚΕ για παράδειγμα μπορεί να φτάσει, με υψηλή αποχή και αδιευκρίνιστη ψήφο, σε υψηλά ποσοστά, διψήφια, ακόμη και στο 15%, αν κρατήσει έναν σκληρό πυρήνα του 6 με 7%. Όχι βέβαια ότι η αποστοίχιση δεν αφορά και το ΚΚΕ.

Ο χώρος της ριζοσπαστικής αριστεράς εμφανίζεται τουλάχιστον στην Αττική με δύο ψηφοδέλτια που αντανακλούν και δύο διαφορετικά πολιτικά σχέδια. Η επιδίωξη του ΣΥΝ, που υποστηρίζει το ψηφοδέλτιο Μητρόπουλου, είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων από τη ρευστοποίηση στο χώρο του ΠΑΣΟΚ. Από την άλλη αυτή η επιλογή γίνεται τη στιγμή που δεν έχει διασφαλιστεί η συνοχή του χώρου του ΣΥΡΙΖΑ.

Αυτό είναι το πρόβλημα. Οι ισχυρές και οι αποτελεσματικές διευρύνσεις, απαιτούν πρώτα απ' όλα έναν ισχυρό πόλο. Η πολιτική είναι σωστή, γιατί προσπαθεί να εκφράσει αυτήν τη στιγμή την ευρύτερη, κοσμογονική αλλαγή που γίνεται στο κομματικό σύστημα, στις κοινωνικές κατευθύνσεις και στις πολιτικές εκπροσωπήσεις. Παρόλα αυτά υπονομεύεται εκ των έσω, διότι υπάρχουν διαφορετικά σχέδια. Άρα είναι ένα ερώτημα κατά πόσο αυτή η πολιτική που θεωρητικά έχει μεγάλη διείσδυση θα έχει την αποτελεσματικότητα που περιμένει κανείς. Πρέπει βεβαίως να λάβουμε υπόψη μας πως υπάρχει και μια μακροπρόθεσμη επίπτωση. Νομίζω ότι η βασική, η στρατηγική αλλαγή που πιθανότατα να προκύψει είναι ότι θα πάψει να υπάρχει τοίχος μεταξύ της ανανεωτικής-ριζοσπαστικής αριστεράς και του λαϊκού κόσμου του ΠΑΣΟΚ. Ο τοίχος αυτός υπήρχε από το 1989 και ήταν πολύ σκληρός. Δεν είδαμε ποτέ μεγάλες κοινωνικές αλλαγές στις πολιτικές εκπροσωπήσεις. Γι' αυτό τον λόγο στις πολύ μεγάλες κρίσεις του ΠΑΣΟΚ, το ΠΑΣΟΚ κατάφερε πάντα να τις ενσωματώσει. Αυτή τη φορά όμως το σχέδιο έχει ελπίδες να κερδίσει και ταυτόχρονα να ανοίξει και έναν διάυλο γιατί και οι κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες είναι δύσκολες αλλά και γιατί ο χώρος αυτός συστηματικά πια φαίνεται ότι έχει σχέδιο σύγκλισης των αριστερών δυνάμεων του ΠΑΣΟΚ με την ανανεωτική αριστερά. Ανεξαρτήτως ποσοστού που θα πάρει ο Μητρόπουλος, το σήμα που δίνεται σε όλη την Ελλάδα είναι ότι ένα μεγάλο κομμάτι του λαϊκού κόσμου του

ΠΑΣΟΚ θα βλέπει με εντελώς διαφορετικό μάτι το χώρο της ανανεωτικής αριστεράς. Όχι ως τον πυρήνα ο οποίος πήγαινε να τον ποινικοποιήσει, αλλά σαν σύμμαχο πολιτικό και κοινωνικό.

Αρκεί να υπάρχει ωριμότητα και στο χώρο της ριζοσπαστικής αριστεράς.

Είναι σαφές ότι υπάρχει μια, πρωτοφανής κατά τη γνώμη μου, αναντιστοιχία μεταξύ κοινωνικών προϋποθέσεων και πολιτικού προσωπικού στο χώρο της αριστεράς.

Ας επικεντρωθούμε τώρα στην υποψηφιότητα Μητρόπουλου που είναι κάτι καινούριο και διαφορετικό σε σχέση με τις υποψηφιότητες της κοιμματικής καταγραφής. Κατά τη γνώμη σου ποια είναι τα μειονεκτήματα;

Είναι προφανές ότι τη στιγμή που υπάρχει ένα ευρύτερο κενό, το οποίο ζητά να καλυφθεί, αν δεν το καλύψεις εσύ γρήγορα και έγκαιρα, αφήνεις το έδαφος ελεύθερο για εκπόνηση προσωπικών στρατηγικών. Παραδείγματος χάριν, η υποψηφιότητα Δημαρά, όπως και να την αξιολογήσει κανείς (είτε με όρους μιας απλής προσωπικής στρατηγικής είτε με όρους πολιτικού σχεδίου), η ουσία είναι ότι έχει έδαφος. Το έδαφος που αφέθηκε να καλλιεργηθεί από την εσωστρέφεια των διαβουλεύσεων. Απ' αυτήν την άποψη, η επίπτωση από το εγχείρημα Δημαρά είναι προφανής: Επιχειρείται να μην μορφοποιηθεί η δυσaréσκεια του λαϊκού κόσμου του ΠΑΣΟΚ προς ένα πολιτικό ψηφοδέλτιο με ιδεολογικά και πολιτικά χαρακτηριστικά, το οποίο προφανώς μπορεί να δημιουργήσει άλλο πολιτικό σκηνικό στα αριστερά. Επιχειρείται η δυσaréσκεια να μείνει σαν μια δευτερεύουσα εκδήλωση της κοινωνίας, χωρίς ιδεολογικοπολιτική μορφοποίηση. Αντικειμενικά κερδίζει χρόνο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για να δει πώς θα ξαναφτιάξει αυτό το σκηνικό. Μειονέκτημα του ψηφοδελτίου Μητρόπουλου είναι επίσης ότι δυστυχώς δεν έχει ωριμάσει απόλυτα η ιδέα, κυρίως στο χώρο της αριστεράς, ότι αυτή η στρατηγική της συνάντησης μπορεί να είναι αποτελεσματική. Μην ξεχνάμε ότι πρόκειται για συνάντηση δύο διαφορετικών κόσμων, με διαφορετική ανθρωπογεωγραφία και διαφορετικές καταβολές. Ο κόσμος της ανανεωτικής αριστεράς είναι κόσμος μεσοστρωμάτων, μορφωμένος, με δύσκολη πολιτικοποίηση, με θεωρητική κατάρτιση και απαιτητικός. Από την άλλη μεριά έχεις έναν λαϊκό κόσμο, ο οποίος κινείται πολύ πιο απλοϊκά και «ρεαλιστικά». Δεν είναι εύκολη η χημεία, είναι δύσκολο κοινωνικό πείραμα. Αλλά αυτό είναι και το πολιτικό στοίχημα. Δεν θα κερδίσεις τίποτα περισσότερο και μάλιστα σε συνθήκες κοσμογονικής κρίσης, αν επιδιώξεις να καταγράψεις απλώς και μόνο ένα «κομματικό ποσοστό».

Αντίθετα, μπορείς να δημιουργήσεις μια σοβαρή κοινωνική δυναμική, να τεθούν οι βάσεις για μια πραγματική συνάντηση-σύγκλιση δύο ιστορικών πολιτικών ρευμάτων.